

АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЯ ПІДПРИЄМСТВА»

Інститут економіки промисловості Національної академії наук України

Анотація. У статті розглянуто основні ресурси розвитку суспільства в умовах інтелектуальної економіки. На основі аналізу різних формулювань дано визначення поняття інтелектуалізації та його значення у сучасному світі. Вивчені елементи інтелектуалізації та їх вплив на підвищення ефективності функціонування економіки. Проаналізовано принципи діяльності інтелектуального підприємства

Ключові слова: інтелект; знання; інтелектуальна економіка; інформаційна економіка; процес інтелектуалізації; інтелектуальне підприємство.

Abstract. The main resources of the development of society in the conditions of an intellectual economy are considered. Based on the analysis of various formulations, the definition of the concept of intellectualization and its significance in the modern world is given. The elements of intellectualization and their influence on improving the efficiency of the economy are studied. The principles of the activity of an intellectual enterprise are analyzed.

Keywords: intelligence; knowledge; intellectual economy; information economy; intellectualization process; intellectual enterprise.

В даний час в найбільш розвинених країнах світу відбувається перехід від індустріального до постіндустріального економічного укладу. Цей процес характеризується зміною ролі людського фактора у виробництві продукції. В сучасних умовах на ринку праці потрібні висококваліфіковані працівники, що володіють високим інтелектом і вміють приймати самостійні, нестандартні та креативні рішення. Саме такі освічені і досвідчені працівники визначають можливості всебічної модернізації суспільства.

У зв'язку з цим сучасний етап розвитку світової економіки в цілому і економіки України, зокрема, характеризується зміною економічної системи в руслі інтелектуалізації.

Розглянемо підходи різних вчених до визначення поняття "інтелектуалізація".

Відомий вітчизняний вчений І. П. Булеєв вважає, що «інтелектуалізація – об'єктивно-суб'єктивний процес збільшення питомої ваги творчої розумової праці персоналу у створенні суспільно необхідних продуктів, що задовольняють суспільно корисні потреби населення (держави)» [1]. Далі автор пояснює, що "на сьогодні у світі закріпились тенденції, націлені на інтелектуалізацію суспільної праці: змінюється структура суспільного поділу праці, відбувається зменшення аграрної, скорочення індустріальної і зростання інформаційної сфери; трансформуються галузі та виробництва; інтелектуалізується система інституційного управління [1].

Провідний український вчений-економіст Н. Ю. Брюховецька аналізує інтелектуалізацію як процес зростання ролі інтелекту та інтелектуальної праці в економіці та на підприємстві. Вона пояснює, що у загальному розумінні інтелектуалізація – це «процес посилення ролі інтелекту та привнесення інтелектуального початку, що спрямований на людський потенціал, який приводить до підвищення рівня інтелекту в протіканні соціально-економічних процесів» [2].

М. Рубінштейн та А. Фірстенберг в якості основного поняття концепції інтелектуального підприємства вводять поняття «дій на грані хаосу» (edge of chaos) [3]. Вони стверджують, що сучасні підприємства, що розвиваються, мають пристосованість до раптових змін. Досліджувані ними підприємства впроваджували нові види продукції і послуг, вступали в стратегічні альянси, перетворювалися в організації, що навчаються, іншими словами, діяли на межі хаосу.

Колектив авторів (Циганов В.В., Бородін В.А та Шишкін Г.Б.) розглядають інтелектуальне підприємство як найбільш ефективну форму оволодіння капіталом. На їхню думку, інтелектуальне підприємство повинно мати певні специфічні якості в вирішальних сферах діяльності, а саме, в інтелектуальному менеджменті, інноваційних механізмах, ділових механізмах, механізмах адаптації підприємства на ринку, а також в інвестиційній привабливості підприємства [4].

На думку Касаткиної В.В. «інтелектуалізація – це процес придбання економікою нових якостей, коли вона починає базуватися на знаннях, а інформація і послуги набувають порівняно

більш високу ринкову вартість, ніж та, яку мають товари, що володіють натурально-речовою формою» [5, с. 15].

Киришин І.А. стверджує, що «стратегічною перевагою інтелектуалізації економічної діяльності є вибудовування ідеології гуманізації виробництва, мінімізації його матеріально-сировинної залежності та орієнтація на створення доданої вартості за допомогою інтелектуальних технологій» [6, с.245].

Наджафов Н. Г. пише, що «інтелектуалізація є розумовою діяльністю людини на теоретичному рівні, з'єднаною з втіленням її в виробництво. Інтелектуалізація праці пов'язана з розвитком інженерного мислення, з свідомим використанням і застосуванням працівником в матеріальному виробництві наукових знань та законів» [7, с. 169].

Проаналізувавши погляди вітчизняних та зарубіжних вчених на проблеми інтелектуалізації, можна зробити наступні висновки:

1. Інтелектуалізація підприємства – це спрямованість його діяльності на придбання, створення та використання знань з метою їх перетворення в нові товари та послуги. Це інтелектуальний інструмент розвитку економіки.

2. Інтелектуалізація – це безперервний процес формування та використання інтелектуального капіталу, що включає:

- ринкові активи (торгову марку, переваги покупців, ділове партнерство та ін.);
- інтелектуальні активи (програмне забезпечення, ноу-хау, патенти та ін.);
- людські активи (освіту, рівень кваліфікації, професійні знання та вміння);
- спрямованість управління (управлінські процеси, інформаційні технології, системи зв'язку, корпоративну культуру та ін.)

3. Елементами інтелектуалізації є інтелектуальні економічні ресурси, а саме: наукові знання, інформація, науковий, професійний та культурний потенціал суспільства. Роль інтелектуальних ресурсів постійно зростає. Вони багато в чому впливають на якість продукції, що виробляється, а також визначають структуру та ефективність функціонування економіки.

4. Для забезпечення науково-технічного й соціального прогресу процес інтелектуалізації необхідний. При цьому інтелектуалізація, з одного боку, спрямована на споживання наявних знань для ефективного використання раніше створених технологій. З іншого боку, процес інтелектуалізації пов'язаний зі створенням та освоєнням нових знань для забезпечення лідерства в науково-технічному й соціально-культурному розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Булеєв І. П. Інтелектуалізація підприємств в Україні: передумови та перспективи. URL: https://iie.org.ua/wp-content/uploads/Konferenciya/2017/Tezy_Buleev.pdf
2. Інтелектуалізація підприємств: підходи, сутність, структура / Н.Ю. Брюховецька, О.А. Богуцька // Економічний вісник Донбасу. 2020. № 1 (59). С. 92-100.
3. Рубинштейн М., Фирстенберг А. Интеллектуальная организация. М.: ИНФРА-М, 2003.
4. Цыганов В.В., Бородин В.А., Шишкин Г.Б. Интеллектуальное предприятие: механизмы овладения капиталом и властью (теория и практика управления эволюцией организации) М.: Университетская книга, 2004.
5. Касаткина В.В. Интеллектуализация экономики: теоретический анализ. дис. ... кандидата экономических наук: 08.00.01. Москва, 2011, 175с.
6. Киришин И. А. Качество современного экономического роста в условиях интеллектуализации экономики: дис ... доктора экономических наук: 08.00.01. Казань, 2010. 348 с.
7. Наджафов Н.Г. Нравственный аспект труда в условиях научно-технической революции: дис... доктора философских наук: 09.00.05, 1983г., 365 с.

Черних Олена Вікторівна, кандидат економічних наук, старший науковий співробітник відділу проблем економіки підприємств Інституту економіки промисловості Національної академії наук України, Київ, e-mail: chernykh@nas.gov.ua.

Піменова Юлія Іванівна, молодший науковий співробітник відділу проблем економіки підприємств Інституту економіки промисловості Національної академії наук України, Київ.

Chernykh Elena V., Candidate of Economic Sciences, Senior Research Fellow, Department of Enterprise Economics, Institute of Industrial Economics, National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, e-mail: chernykh@nas.gov.ua.

Pimenova Yuliya Iv., junior researcher of the Department of Enterprise Economics of the Institute of Industrial Economics of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv.